

MARTYNA KOWALSKA

SRAWOZDANIE
Z MIĘDZYKONFERENCJI NAUKOWEJ
CZAS W KULTURZE ROSYJSKIEJ
– *ВРЕМЯ В РУССКОЙ КУЛЬТУРЕ*,
KRAKÓW, 20-21 WRZEŚNIA 2018 ROKU

Czas jako jedna z kluczowych wartości kulturowych stał się przedmiotem refleksji liczного grona naukowców zgromadzonych na dwudniowej konferencji, zorganizowanej przez Zakład Antropologii Kultury Rosyjskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniach 20-21 września 2018 roku. Wśród uczestników konferencji byli przedstawiciele rozmaitych ośrodków naukowych z Czech, Francji, Kazachstanu, Litwy, Rosji, Stanów Zjednoczonych, Węgier i Polski. Miejsce obrad – zabytkowe budynki Uniwersytetu Jagiellońskiego (m.in. Collegium Maius) – stworzyło wyjątkową atmosferę, sprzyjającą dyskusjom nad ideą czasu w rosyjskiej kulturze. W kręgu rozważań znalazły się zagadnienia temporalności w rosyjskiej myśli filozoficznej, teologicznej i politycznej. Istotne miejsce zajęła problematyka czasu w rosyjskiej literaturze, sztuce oraz życiu codziennym. Naukowcy zastanawiali się także nad rosyjskimi przejawami konceptualizacji czasu i utrwalonymi w rosyjskiej kulturze i języku sposobami rozumienia temporalnych aspektów życia jednostek i zbiorowości.

Wydarzenie uroczystie rozpoczął Dziekan Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ prof. dr hab. Zdzisław Mach, który podkreślił wagę problematyki konferencji. Obrady plenarne otworzył referat Jeleny Lewkijewskiej (Moskwa) poświęcony mitycznym wyobrażeniom o upływie czasu na materiale rosyjskiego folkloru. Następnie wystąpiła Natalia Mariewskaja (Moskwa) z referatem zatytułowanym *Историческое и сакральное время в структуре современного российского фильма*. Ewa Komorowska (Szczecin) przedstawiła problematykę frazeologicznych wykładników czasu w języku rosyjskim. Z kolei Ała Lichaczowa (Wilno) zainteresowała słuchaczy rozważaniami nad znaczeniem współczesnych rosyjskich urbanonimów w politem-

Dr MARTYNA KOWALSKA – adiunkt Zakładu Antropologii Kultury Rosyjskiej w Instytucie Rosji i Europy Wschodniej; e-mail: martyna.kowalska@o2.pl

poralnej przestrzeni kulturowej. Pierwszą część obrad plenarnych zakończył wykład Iwana Radikowa (Sankt Petersburg), ukazujący kwestię czasu politycznego w rozwoju współczesnego społeczeństwa w Rosji.

Po krótkiej przerwie obrady wznowiła Hanna Kowalska-Stus (Kraków) referatem na temat przestrzennego odbioru czasu w kulturze bizantyńskiej. Wystąpienia kolejnych prelegentów dotyczyły XIX wieku. Michaił Stroganow (Twer) przykuł uwagę zgromadzonych gości problematyką czasu w rosyjskich trawelogach. Konstantin Barszt (Sankt Petersburg) wniósł ciekawe spostrzeżenia na temat anomalii czasu w powieściach Fiodora Dostojewskiego. Anna Kościołek (Toruń) uwypukliła znaczenie postu w życiu i twórczości Andrieja Murawiowa. Referat Iriny Jedoszyny (Kostroma), zatytułowany *Эпоха fin de siècle: культурофилософские очертания*, zamknął tę część obrad plenarnych. W przerwie konferencji uczestnicy zwiedzili Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W popołudniowej części obrad referat na temat rytmów czasu w twórczości prozatorskiej Aleksandra Puszkina zaprezentowali Aleksandr Ospotat (Los Angeles) i Jekaterina Liamina (Moskwa). Następnie Walentina Wieriemienko (Puszkina k. Sankt Petersburga) przedstawiła tekst poświęcony zagadnieniom temporalności w rosyjskiej myśli pedagogicznej przełomu XIX i XX wieku. Irina Sinowa (Sankt Petersburg) zapoznała słuchaczy z wpływem wydarzeń rewolucyjnych 1917 roku na życie codzienne Rosjan. Ostatnią prelegentką była Julia Artamonowa (Moskwa), która skoncentrowała się na mitach historycznych, powstałych w czasach radzieckich, i sposobach ich destrukcji we współczesnej literaturze rosyjskiej.

W drugim dniu konferencji prace podzielono na trzy sekcje. Podczas obrad przedpołudniowych w sekcji poświęconej rosyjskiej literaturze wysłuchano referatu Magdaleny Dąbrowskiej (Warszawa) na temat utworu *Noc* Michaiła Murawiowa. Jelena Sozina (Jekaterynburg) przedstawiła problematykę czasu i miejsca w utworach wybranych twórców okresu „zatrzymanego czasu” (*безвремя*). Kolejny prelegent, Josef Dohnal (Brno), podjął rozważania nad funkcją czasu w powieści Aleksieja Remizowa *Zegar*. Jewgienija Stroganowa (Twer) skoncentrowała uwagę na opisach doświadczania upływu czasu w więziennej izolacji w autobiograficznych tekstach Iwana Juwaczewa. Panel zamknęła Iwona Krycka-Michnowska (Warszawa), odczytując referat poświęcony problematyce przemijania w dramacie *Jegor Bułyczow i inni* Maksyma Gorkiego. Tematyka obrad popołudniowych w tej sekcji była skoncentrowana na percepcji czasu w rosyjskich tekstach literackich XX-XXI wieku. Monika Sidor (Lublin) wygłosiła referat na temat strategii opisu przeszłości w cyklu

Czerwone Koło Aleksandra Sołżenicyna. Kristina Vorontsova (Kraków) zobrazowała czas jako postmodernistyczną grę na przykładzie utworu Jeleny Szwarz. Tematem postrzegania czasu jako chaosu we współczesnej rosyjskiej dramaturgii zajęła się Martyna Kowalska (Kraków). Z kolei Bartłomiej Brązkiewicz (Kraków) przedstawił motyw „zagubienia w czasie” w wybranych przykładach współczesnej rosyjskiej prozy.

Obrady w drugiej sekcji rozpoczął Aleksandr Turygin (Kostroma) referatem zatytułowanym *Теория „переломного времени” Райнхарта Козеллека: возможности применения в изучении российской истории XVIII века*. Józef Kuffel (Kraków) przybliżył słuchaczom temporalną problematykę *Żywota św. Kiryła Bielozierskiego*. Wieczność i czas w twórczości protojereja Aleksandra Szmiemana były tematem wystąpienia Dymitra Romanowskiego (Kraków). Jelena Samojułowa (Sankt Petersburg) w wygłoszonym referacie zwróciła uwagę na lokalne znaczniki czasu w kulturze Pomorców. Małgorzata Abassy (Kraków) wniknęła w problematykę temporalności, inspirowaną doktrynalnymi tekstami Jewdokiji Marczenko – liderki nowego ruchu religijnego „Radasteja”. Ostatnia w tej części obrad prelegentka, Tatiana Rujatkina (Szymkent), zreferowała zagadnienie transformacji pojęć „wcześniej” i „teraz” w pamięci narodowej na materiale przekazów ustnych. Popołudniowe obrady drugiej sekcji zainaugurowały uczestniczki z Tatarstanu: Ała Salnikowa (Kazań), która wygłosiła referat na temat „До” i „после”: *репрезентация времени в детских автобиографических нарративах первого советского десятилетия* oraz Ilnara Chanipowa (Kazań) z odczytem zatytułowanym *Реалии нового советского времени в деревне Татарской АССР и их отражение в национальной литературе 1920-1930-х гг.* Stanisław Fiszer (Nancy) omówił znaczenie czasu społecznego i historycznego w późnej twórczości Aleksandra Zinowiewa. Kinga Nędza-Sikoniowska (Kraków) przedstawiła koncepcję czasu na podstawie powieści Walentina Katajewa, *Czasie, naprzód!* Anna Kadykało (Kraków) przeanalizowała ewolucję w sposobie odbioru radzieckiej interwencji w Afganistanie w rosyjskiej świadomości społecznej i dyskursie politycznym.

W sekcji trzeciej jako pierwszy wystąpił Wiktor Troickij (Moskwa) z referatem na temat rozumienia czasu w kulturze Srebrnego Wieku. Następnie Leszek Augustyn (Kraków) przybliżył pojęcie czasu egzystencjalnego w ujęciu Mikołaja Bierdiajewa. Dwa kolejne wystąpienia: Olega Marczenko (Moskwa) i Oksany Siedych (Moskwa) były poświęcone rozważaniom nad czasem w ujęciu Pawła Florenskiego. Maria Cymborska-Leboda (Lublin) zapoznała słuchaczy ze swoistym pojmowaniem temporalności w twórczości Wiacze-

sława Iwanowa. Refleksje nad znaczeniem czasu w rosyjskiej myśli filozoficznej dopełnił referat Jeleny Tacho-Godi (Moskwa) pod tytułem *Проблема времени в художественной прозе А.Ф. Лосева*. W popołudniowej części obrad Józsa Zoltán (Budapeszt) przedstawił metamorfozy konceptualizacji czasu w symbolistycznej idei „syntezy kultur”. Diana Oboleńska (Gdańsk) zapoznała słuchaczy z koncepcją czasu w teorii i twórczości Nikołaja Biełocwiewowa. Referat na temat filozoficznych refleksji Fiodora Stiepuna przedstawiła Marta Lechowska (Kraków). Roman Mnich zainteresował słuchaczy problematyką czasu w ujęciu Dmitrija Czyżewskiego. Na zakończenie obrad tej sekcji wystąpił Andrzej Dudek (Kraków) z referatem na temat czasowych aspektów obrazu świata w twórczości Dmitrija Miereżkowskiego.

Konferencję zamknęły obrady plenarne, podczas których uczestnicy mogli wysłuchać dwóch referatów. Pierwszy z nich, zatytułowany *Художественные модели времени в избранных произведениях русских классиков от Пушкина до Чехова*, wygłosił Wasilij Szczukin (Kraków). Drugi prelegent, Marian Broda (Łódź), zaprezentował temat *Парадоксы теории русской (не)современности. Ивана Есаулова концепция мифологической доминанты в структурах постсоветской повседневности*. Na zakończenie dwudniowych obrad ze słowem podsumowującym wystąpił dyrektor Instytutu Rosji i Europy Wschodniej prof. dr hab. Joachim Diec, który zaakcentował interdyscyplinarność konferencyjnego tematu i uwypuklił znaczenie rozważań nad zagadnieniem czasu w kulturze rosyjskiej.

Konferencja zorganizowana przez Zakład Antropologii Kultury Rosyjskiej UJ nie tylko potwierdziła niesłabnące zainteresowanie problemami kultury, ale i pokazała szerokie interdyscyplinarne możliwości analizy zagadnień temporalnych. Wystąpienia zgromadzonych na sympozjum badaczy, reprezentujących różne dyscypliny naukowe (filozofia, teologia, kulturoznawstwo, filmoznawstwo, literaturoznawstwo, językoznawstwo, historia, politologia) wzbudziły żywą dyskusję, co świadczy o potrzebie dalszych badań nad tematem czasu w rosyjskiej kulturze.